

TÜRKİYE’DE KADIN GİRİŞİMCİLER VE YÖNETİCİLERİN GİRİŞİMCİLİK KARIYERİNDEKİ DURUMU VE İLERLEMESİNE YÖNELİK BİR ANALİZ

*An Analysis Towards Entrepreneurship Career and Progress of Women
Entrepreneurs and Executives in Turkey*

Özet

Türk toplumunda patriyarka ve toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadınlar iş hayatında çoğunlukla ayrımcılığa maruz kalmakta ve özellikle üst düzey yönetici pozisyonuna erişimleri engellenmektedir. Ancak bu engelleri aşarak orta veya üst düzey yönetici konumuna gelebilen kadınlar, zorlukları aşmanın verdiği psikolojik güçlülük, özyeterlik ve bu konumda edindikleri sosyal sermaye ile girişimci potansiyeline sahip olmaktadır. Bu bağlamda kadın yöneticiler, edindiği tecrübelerle girişimciye dönüşebilecektir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki kadın yöneticilerin pozisyon gücünün kadın girişimciliğe etkisini uzun dönemli bir bakış açısı ile belirlemektir. Bu doğrultuda OECD ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nün Türkiye’ye ait 2006-2018 dönemindeki verileri panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgulara göre; kadınların işgücüne katılması ve istihdam içerisindeki paylarının artması kadın girişimciliği negatif yönde etkilerken, üst ve orta kademe yönetimde istihdam edilen kadınların artması kadın girişimciliği pozitif yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Kadın Girişimciler, Yönetim ve Organizasyon
JEL Sınıflandırması: M10, M13, J16

Abstract

Due to patriarchal and gender roles in Turkish society, women are often exposed to discrimination in business life and are prevented from reaching a senior executive position. However, women who can overcome these obstacles and become middle or senior managers have the entrepreneurial potential with the psychological strength, self-efficacy and social capital they have acquired in this position. In this context, we advocate that women managers can turn into entrepreneurs with their experiences. The purpose of this study is to determine the effect of the power position of women managers on women entrepreneurship in Turkey with a long-term perspective. In this direction, the OECD and the International Labor Organization (ILO) data of Turkey’s including the 2006-2018 period were analyzed with panel data method. According to the findings; while women’s participation in the labor force and their increasing share in employment have a negative effect on women entrepreneurship, the increase of women employed in upper and middle management positively affects women entrepreneurship.

Keywords: Entrepreneurship, Women Entrepreneurs, Management and Organization

JEL Codes: M10, M13, J16

Evrin GÜNEŞ
evrimgunes1988@gmail.com
0000-0001-9281-3284

Reşat ŞEKERDİL
resat121@hotmail.com
0000-0002-3260-4314

1. GİRİŞ

Ekonominin küreselleşmesi, en iyi durum ve yeni rekabet avantajları arayışına yön vermektedir. Beşeri ve entelektüel sermayenin güçlendirilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Buna yönelik olarak insan kaynağının potansiyelinin tüm biçimleriyle en üst noktaya çıkarılması gerekmektedir. Eğitim ve öğretim arttıkça, iş hayatında kendine yer bulmakta güçlük çeken kadınların daha yüksek yönetim pozisyonlarına erişimine yönelik talep artmaktadır. Türkiye nüfusunun yaklaşık yarısını kadınlar oluşturmasına rağmen, TÜİK hane halkı iş gücü araştırmasından elde edilen sonuçlar (2018a); işletmelerde üst ve orta kademelerde yönetici pozisyonunda yer alan kadınların oranının 2012'de %14,4; 2017'de ise %17,3 olduğunu göstermektedir. 15 ve üstü yaştaki istihdam edilenlerin %28,9'u kadındır. Kadınların aldığı eğitim düzeyi arttıkça çalışma hayatına daha yüksek oranda katıldıkları görülmüştür. Benzer şekilde Türkiye Kadın Girişimcilik Endeksi'ne (KAGİDER, 2019: 13) göre Türkiye, kariyer olarak girişimciliğin yüksek oranda tercih edildiği nadir ülkelerden olmasına rağmen, kadın girişimci sayısının erkek girişimci sayısına oranı bakımından geride kalmış ülkelerden biridir. Türkiye'de tüm işverenler içinde kadın işverenler %8,7 oranındadır (TÜİK, 2018b).

Kadın girişimciliği toplumsal cinsiyet kalıplarının etkisiyle genellikle örgüt dinamizmi için marjinal olarak görülmektedir. Kadın girişimciler esas olarak aile işletmeleriyle ve aile rolleri açısından tanımlanmakta, bir erkek eş veya akrabası tarafından belirlenen tayin varisi olarak ele alınmaktadır. Doğal yerlerinin ve birincil sosyal sorumluluklarının aile olduğu yönünde bir varsayım vardır (Bourlot vd. akt. Bruni vd., 2005: 13). Feminist iktisat teorisi; kadınların işgücü piyasasında ötekileştirilmesinin nedenlerini patriyarkal sistem ve kadınların toplum ve aile yapısında ikincil olarak konumlandırılmasına bağlamaktadır. Buna göre tüm toplumlarda ev işlerinin yapılması, çocukların ve yaşlıların bakımı kadınların, evin ekmeğinin kazanılması ise erkeklerin sorumluluğu olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda mesleki katmanlaşmalar ortaya çıkmaktadır. Meslekler kadın işi ve erkek işi olarak ayrılmakta (yatay katmanlaşma), erkekler çoğunlukla müdür, şef vb. üst pozisyonlarda görev yaparken, kadınlar daha az para kazandıran işlerde, mavi yakalı işçi pozisyonunda çalışmaktadır (dikey katmanlaşma) (Anker, 1997; Işığışık, 2002 akt. Parlaktuna, 2010: 1220). Türk toplumunda da patriyarka ve toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadınlar iş hayatında çoğunlukla ayrımcılığa maruz kalmakta ve özellikle üst düzey yönetici pozisyonuna erişimleri engellenmektedir. Bu ayrımcılığı ifade etmeye yönelik cam tavan (glass ceiling), yürüyen merdiven (glass escalator), cam asansör (glass elevator), cam duvar (glass wall), cam labirent (glass labyrinth), göstermecilik (tokenism), cam uçurum (glass cliff), çifte açmaz (double bind) vb. birçok kavram mevcuttur (Yıldız, 2017: 122). Ancak bu engelleri aşarak orta veya üst düzey yönetici konumuna gelebilen kadınlar, zorlukları aşmanın verdiği psikolojik güçlülük, özyeterlik ve bu konumda edindikleri sosyal sermaye ile girişimci potansiyeline sahip olmaktadır. Bu bağlamda kadın yöneticiler, edindiği tecrübelerle girişimciye dönüşebilecektir.

Sosyal sermaye kuramı, bireyler arasındaki ilişkilere ve bu ilişkilerden doğan sosyal ağlar ile mütekabiliyet (karşılıklılık) ve güven kurallarına gönderme yapmakta ve sosyal ağların değerini vurgulamaktadır (Putnam, 2000 akt. Kösemen, 2010: 8). Bu kuram başarıyı, kişilerin sağlam bağlantılar kurmalarını, diğer bir deyişle sosyal ağlara sahip olmalarına dayandırmaktadır. Girişimciler, işlerini kurarken ve genişletirken sosyal ilişkilerinden faydalanmaktadır. Bu sosyal ilişkiler sayesinde girişimcilerin işbirliğinde bulunabilmeleri, dayanışmaları ve örgütlenmeleri mümkün olabilmektedir. Sosyal sermaye, kadın girişimcilerin işlerini kurarken ve sürdürürken yararlandığı, sosyo-kültürel ilişkilerle edinilen kaynaklar bütünüdür. Kadınların üst kademelerde yer alamaması, toplumda sosyal

ağlarda yer almalarını ve sosyal sermaye birikimlerini engellemektedir (Başak, 2013 akt. Yıldız, 2017: 134; Granovetter, 1985 akt. Yetim, 81). Dolayısıyla kadınların üst kademelerde yöneticilik yapmaları, sahip oldukları sosyal ağı genişletecek, sosyal sermayelerini artıracak ve girişimcilik potansiyeli yaratacaktır.

Girişimcilik ile yöneticilik arasında temel benzerlik ve farklılıklar mevcuttur. Girişimci eğitimini almaksızın çeşitli nedenler ve gereksinimler ile ticari amaçlar için yola çıkabilir ve faaliyet gösterilen işletmenin sahibidir, yönetici ise aldığı eğitim dahilinde belli bir ücret karşılığı profesyonel olarak yöneticilik yapar. Ancak dinamik olma, muhakeme kabiliyetine sahip olma, güvenilir ve adil olma gibi özelliklere hem girişimciler hem de yöneticiler sahip olmalıdır (Kutaniş ve Alpaslan, 2006: 140). Dolayısıyla kadın yöneticilerin buldukları konuma ulaşma yolunda sahip olduğu kazanımlar girişimciliğe de zemin hazırlayabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, uzun dönemli bir bakış açısı ile Türkiye'deki kadın yöneticilerin pozisyon gücünün kadın girişimciliğe etkisini belirlemektir. Bu doğrultuda öncelikle kadın girişimciliğe dair literatür incelemesi yapılacak, daha sonra OECD ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün Türkiye'ye ait 2006-2018 dönemindeki verileri panel veri yöntemiyle analiz edilecek ve bulgular değerlendirilecektir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Girişimcilik çalışmaları dünya genelinde 1980'lerin başına kadar erkeklerle ilgilenmiş, kadın girişimciliği ve kadın işletmeleriyle ilgili bilimsel söylemler 1980'lerden sonra önem kazanmaya başlamıştır (Moore ve Buttner, 1997 akt. Bruni vd., 2005: 10). Bu dönemde liberal ekonominin ve girişimcilik kültürünün benimsenmesiyle kadınların iş gücüne katılmaları, yoksulluk ve işsizlikle başa çıkmak için bir çözüm olarak görülmüş ve ekonomik olarak olumlu değerlendirilmiş, tarım ve sanayi kesimlerinin dışında bakım ve onarım, ulaşım, ticaret ve hizmet sektörlerinde de desteklenmiştir. Toplumsal, ekonomik ve siyasal sebeplerle küçük girişimlerin yaygınlaştırılması, kadınların yeterli birer girişimci olmalarının sağlanmasına yönelik destek ve uygulamalar gitgide yoğunlaşmıştır (Soysal, 2010: 88-89).

Türkiye'deki kadın girişimcilere ilişkin araştırmaların gerçekleştirilmesinde, kadın girişimcilerin sayısının gelişmiş ülkelerde artması ve AB, OECD, BM vb. uluslar arası kuruluşların kadın girişimciliği desteklemeye ve yaygınlaştırmaya yönelik politikaları etkili olmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren girişimci kadınlar üzerine araştırmalar yapılmaya başlanmış, kadın girişimciliğin teşvik edilmesi, eğitimler ve krediler temin edilmesi, örgütlenme yardımı sağlanması ve desteklenmesi kapsamında çeşitli sorunlar ele alınmaya başlamıştır (Yetim, 2002: 80; Arıkan, 2016: 139). Türkiye'de kadın girişimciliğine verilen desteklere ilişkin iki yaklaşım görülmektedir: İlk yaklaşımda kadınların düşük istihdam oranına sahip olmaları nedeniyle girişimcilik eğitimleri yolu ile kentli, eğitilmiş, orta sınıf kadınların kendi hesaplarına çalışmaları desteklenerek ve ücret dışındaki gelir getirici çalışma biçimleri teşvik edilerek işveren olmaya yönlendirilmeleri ve kendi işlerini kurmaları amaçlanmaktadır. İkinci yaklaşımda ise, yoksulluk ile savaşta refahı artıran bir araç olarak değerlendirilmiştir. 1980'lerin sonlarında tarımsal üretimin gerilemeye başlaması sonucunda atıl iş gücü oluşmuş, kentsel alanlarda tarım dışı istihdamdaki büyüme kadınların istihdamındaki gerilemeyi karşılamaya yetecek iş gücü talebi oluşturamamıştır. İhracata yönelik sanayileşme politikasında ve imalat sanayisinde kadınlar az sayıda istihdam edilmiş, kadınlar kentlerdeki ekonomik aktivitelerde fazla yer almamıştır. Sanayi ve hizmet kesimlerinde ortaya çıkan istihdam imkanları kentli kadınların artan nüfusunu karşılamamıştır. Kente gelen kadınlarda düşük ücretli çalışmaya mecbur kalmaları ve çocuk bakımına ilişkin maliyetlerin yüksekliği vb. sebeplerle

istihdam dışında kalmışlardır (Özar, 2004 vd. akt. Gül ve Altındal, 2016:1362-1363).

Kadın girişimciler yenilikçi, yaratıcı ve özgüvenli bireyler olarak, şahsen veya başkalarıyla işbirliğiyle ekonomik bağımsızlık kazanmada kabiliyetli, özel ve sosyal hayata uyum sağlayarak bir firma kurup işleterek diğer bireyler için iş olanakları yaratabilen kadınlar olarak tanımlanmaktadır (Keskin, 2014: 91). İşletme ekonomisi literatürü, kadın girişimcilerin büyük çoğunluğunun yoğun kar amaçlı olmayan, yüksek getirisi olmayan, kamu veya sivil hayata daha çok destekleyici nitelikli alanlarda oldukları, geleneksel bağımlı kadın istihdam alanı olan bu sektörde çalışmaya başladığını bildirmektedir. İş literatüründe iki özellik daha tanımlanmıştır (Monaci, 1998): kadın girişimciler tarafından oluşturulan işletmelerin küçük çaplı olması ve ciro ya da satışları açısından erkek girişimcilerin işletmelerine kıyasla daha düşük kârlılıklara sahip olması (Bruni vd., 2005:15).

Kadınların şirket kurma isteklerine ilişkin bağımsızlık, kendi kendine başarı arzusu ya da iç kontrol odaklı olma eğilimi gibi temel nedenler erkeklerle benzerdir. Ancak kadınlar ev işleri ve çocuk bakımı nedeniyle erkeklerden daha geç girişimci olmakta, daha az sermayeyle, daha düşük gelirlere ve daha az çalışana sahip olma eğilimi göstermektedir. Kadınların ev ve aile talepleri arasındaki çatışmalar, işlerini büyütmelemlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Kadınların hem iş ile ilgilenmesi, hem ev-aile bakımını üstlenmesi için etkili bir şekilde uğraşmaları gereken toplumsal cinsiyete dayalı “aile içi iş bölümü ve zaman kısıtlılığı” durumu vardır (Sarri vd. akt. Morris, 2006: 223-224). Bu bağlamda toplumun sahip olduğu kültür, bir ülkenin girişimcilik seviyesini belirlemede kritik bir öğedir (Döm, 2012 akt. Morçin, 2013: 184).

Bu bilgiler ışığında, kadın girişimciler erkeklerden farklı sınıflandırılmaktadır. Dört farklı tipte kadın girişimci vardır: “Geleneksel kadın girişimci” tipi, erkek girişimciler gibi para kazanmaya ihtiyaç duymakla birlikte, ailedeki geleneksel rolünü de önemsemektedir. Evli olan kadınlar iş hayatı ve özel hayat arasındaki dengeyi kurmaya çalışır, işle ilgili tüm sorumluluklar kendisindedir. Örneğin; konuk evi, güzellik salonu, restoran, yemek fabrikası ve kuaför salonuna sahiptirler. “Aileci (evcil) kadın girişimci”ler, ailedeki kadın rollerine oldukça bağlıdır. Ailenin istediği alanda çalışırlar, çocuk sayısı arttıkça ev içi işler, ev geçindirme, evdeki sorumluluk nedeniyle girişimcilik eğilimleri azalır, erkeklerde ise çocuk arttıkça ev geçindirme sorumluluğundan dolayı girişimcilik eğilimleri artar. Geleneksel cinsiyet rolü önemli olduğu için girişimciliği iş gibi görür. “Yenilikçi kadın girişimci tipi” ise geleneksel cinsiyet rollerini dikkate almadığı için işlerin büyümesi, karlılığın artması önemlidir. Bu nedenle bu tür girişimcilik eğilime sahip kadınlar iyi eğitimlidir, ekonomik özgürlüklerine düşkündür ve teknolojiyi çok iyi kullanmaktadır. “Köktenci kadın girişimci” tipinde, cinsiyet girişimcilik için özellikle motivasyon sağlar. Erkeklerle her alanda eşit olduklarını düşünürler. Girişimcilik rollerine bağlılık, ailedeki geleneksel rollerine bağlılıktan yüksektir. Genellikle perakende satış, küçük ölçekli imalat, basın, yayın, ve eğitim gibi sektörlerde çalışmaktadırlar (Goffee ve Scase, 1992 akt. Hancı, 2004: 37; Marangoz, 2012; Top, 2006; Kutanis ve Hancı, 2004 akt. Öztürk, 2016: 39-40; Özkaya, 2009: 58).

Kadınların girişimci olmaya karar vermesinde etkili olan itici ve çekici faktörler vardır; itici faktörler kadınları seçimlerinin dışında girişimci olmaya zorlarken, çekici faktörler girişimciliği fırsat olarak görmeyi teşvik etmektedir. Kadın girişimcileri motive eden faktörler (zorlayıcı faktörler dahil) aşağıdaki gibidir (Soysal, 2010:88-89; Keskin, 2014: 74; Bruni vd., 2005:20; Alp ve Aksoy, 2018:228; Öztürk, 2016; Sharma vd., 2012:118; Balcı, 2017: 46):

- Gelir arayışı, yetersiz hane halkı gelirini desteklemek

- ▶ Yetersiz deneyim ve nitelikler
- ▶ Cinsel tacizden kurtulmak
- ▶ İş ve ailenin yönetiminde daha fazla esneklik ve takdir görmek
- ▶ Sosyal bir misyon peşinde koşmak
- ▶ Dünyada çalışan kadınları koruyan ve destekleyen yasa ve uygulamaların artırılması
- ▶ Demografik gelişmeler, kentleşme oranlarındaki artış, eğitim imkanlarının artırılması
- ▶ Evlenme oranlarındaki azalma ve boşanma oranlarındaki artış, toplumlarda kadınların çalışmasına yönelik olumsuz tutumun değişmesi
- ▶ Çocuk ve yaşlı bakımı gibi hizmetlerde yaşanan iyileştirmeler
- ▶ Ekonomik ve işgücü politikalarının kadın girişimciliğin teşvik edilmesi
- ▶ İş fırsatlarının yetersizliği, çalışma saatlerinin yoğunluğu, mesleki ayrımcılık, cam tavan sendromu
- ▶ Yüksek işsizlik oranı
- ▶ Özgür olma arzusu, özerk olma, kendini geliştirme, kendi kendine yetebilecek güce sahip olma, sosyal statüye sahip olma, girişimcilik ruhu ve kendini gerçekleştirme arzusu
- ▶ Aile ve yakın çevredeki başarılı rol modeller

Dünyada kadın girişimcilerin erkeklerle eşit fırsatlar elde edemediği yaygın olarak tartışılmaktadır. Kadınların girişimciliğe zayıf katılımının nedenlerine ilişkin dünya genelinde oldukça benzerlikler ve farklılıklar vardır. Kadınların girişimlerine yönelik aile desteğinin olmaması, aile ve işletmeyle ilgilenmenin çifte sorumluluğu, banka kredisine sınırlı erişim, kurumsal ve sosyal ilgisizlik; toplumdaki erkek egemenliği, vb. nedeniyle ortaya çıkan sorunlar, özellikle az gelişmiş alanlarda ve erkek egemen toplumlarda kadınların girişimci çabalarını ciddi şekilde engeller (Raghuvanshi vd., 2017: 221). Kadın girişimcilerin karşılaştığı zorluk ve engeller şöyle sıralanmıştır: ataerkil bir kültür gelişmiş olması, okuryazarlık oranının düşük olması, bilgi ve yetenek eksikliği, altyapı ve finans yetersizliği. Türkiye kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarda tespit edilen, kadınların kırsal alanda girişimci olmasının önündeki engeller ise şöyledir: düşük eğitim düzeyi ve sebep olduğu içe kapanıklık, toplumdaki önyargılar, bastırılan kadınlık davranışları, psikolojik olarak kendini hazır hissetmeme, örgütlenememe, ev ve iş dengesizliği, kredi temin edememe, gelir düzeyinin düşüklüğü, teminat gösterememe, kurumsal bilgiye sahip olmama, kamu ve yerel yönetimlerin destek vermemesi, cinsiyet eşitsizliğinin fazla olması, farkındalık ve duyarlılık eksikliği (Kulak, 2011: 78; Fidan ve Nam, 2012: 56; Can ve Karataş, 2007 akt. Soysal, 2013:176).

Girişimciler risk almaları, yaratıcı ve yenilikçi olmaları, fırsatları değerlendirebilmeleriyle ekonomiye dinamizm katan, yeni işletmeleri kuran ve büyüten aktörlerdir. Toplumun içinden çıkan bireyler oldukları için, buldukları kültürel ve sosyo-ekonomik yapının birer ürünüdürler. Bu bağlamda aile, toplumsal davranışlar, eğitim kalitesi ve seviyesi ile ekonomik şartlar, bireylerin girişimcilik ruhuna sahip olmasına ve girişimcilik özelliklerine pozitif veya negatif yönde etki edebilmektedir (Yetim, 2002: 80).

Bir iş kurmadan veya bir iş edinmeden önceki yönetim deneyimi, genellikle iş sonuçlarını iyileştirmektedir, özellikle belirli bir insan sermayesi sağlayan benzer bir işte önceki iş deneyimi, iş başarısının önemli bir belirleyicisidir (Fairlie ve Rob, 2008: 11). Kadınlar özellikle erkek egemen teknik alanlarda kadınların özgüvenini azaltan toplumsal cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle, girişimcilik yeterliliği

için önceki iş deneyiminin ve başarı sicilinin çok önemli olduğuna inanmaktadır (Cohoon vd., 2010: 5). İş tecrübesi olmayan kadın girişimciler, başarılı bir iş yürütmek için önemli olan insan sermayesini önceden edinemeyecektir; kadın girişimcilerin başarılı olmak için işe başlamadan önce mümkün olduğunca ilgili deneyim kazanmaları çok önemlidir (Fairlie ve Robb, 2008, Stockdale, 2005 akt. Abd Rani ve Hashim, 2015: 39). Özellikle yönetim deneyimi, zayıf ticari ekonomik yeterlilikler ve yüksek maliyet baskıları nedeniyle başarısız olma olasılığını önemli ölçüde azaltmaktadır. Girişimcilerin yönetim deneyimi, bir şirketi başarılı bir şekilde yönetmek için belirli izleme ve kontrol araçlarının geliştirilmesine önemli bir katkıda bulunmaktadır. Özellikle yönetim tecrübesine sahip girişimciler, hassas muhasebe, stratejik planlama ve yönetimin önemini farkındadır ve ayrıca vergiler, yasal düzenlemeler veya gerekirse finansal muhasebe alanlarında veya işletmenin hayatta kalması için potansiyel bir tehdit durumunda gerektiğinde danışmanlardan özel dış tavsiye almaktadır. Benzer şekilde, yönetim deneyimi, daha iyi yönetim araçları ve ayrıntılı muhasebe bilgileri sayesinde maliyet kaynaklı başarısızlık olasılığını önemli ölçüde azaltmaktadır (Mayr vd., 2020: 14). Görüldüğü gibi deneyim, işletmecilere, yöneticilere, çalışanlara ve girişimcilere yaptıkları işin sonuçlarını öngörmelerinde birer araç olduğu için başarısızlık ihtimalini etkili bir şekilde düşürmektedir. Bunun sonucunda rekabet üstünlüğü ortaya çıkmaktadır.

Kadınların rekabeti erkeklerden daha fazla sevmediğini gösteren önemli kanıtlar vardır; erkeklerin rekabetçi performansının artarken kadınların artmadığı (Gneezy ve Rustichini, 2004), erkeklerin rekabete girmek için kadınlardan çok daha istekli olduğu (Niederle ve Vesterlund, 2007), üreme maliyetlerinin (çocuk sahibi olmanın giderleri, ev işleri için harcama zaman ve para) kadınlar için önemli olduğu (Gneezy, vd., 2009), gelir odaklı olmadıkları (Bente ve Piegeler, 2013), kadınların klasik girişimci değerleri göstermedikleri, özellikle risk alma ve kar motivasyonunu kabul etmedikleri (MacNabb vd., 1993), erkeklerin kadınlardan daha fazla kazanç elde etmeyi önemsedikleri (Kanazawa, 2005) iddia edilmektedir (Carranza vd., 2018:15).

Davranışçı yaklaşım, tüm davranışların kökünde öğrenme eyleminin bulunduğunu, öğrenme eyleminin ise şartlanma ile gerçekleştiğini savunmaktadır (Bacanlı, 2012: 6). Bu yaklaşıma göre bireyler sosyal davranışı öğrenirken, başka bir davranışın öğrenilmesiyle aynı ilkelere bağlı kalmaktadır (Morgan, 1998 akt. Hazar, 2006: 132). Kadın ve erkek davranışları da çevreden öğrenilerek ortaya çıkmaktadır. Ahl (2006: 600), Bem'in (1981) endeksindeki erkeklik ve kadınlığı tanımlamak için yaygın olarak kullanılan kelimelerle girişimciyi tanımlamak için kullanılan kelimeleri karşılaştırmıştır.

Tablo 1: Girişimci Kelimelere Göre Erkeklik Kelimeleri

Bem'in Erkeklik Kelimeleri	Girişimci Kelimeler
Kendine güvenen	Kendi merkezli, iç kontrol odağı, kendinden etkili, zihinsel açıdan özgür, yeterli
Kendi inançlarını savunan	Güçlü iradeli
İddialı	Muhalefete dayanabilir
Güçlü kişilik	Kararlılık, sertlik
Güçlü, Atletik	Olağandışı enerjik, sürekli çaba kapasitesi, aktif
Liderlik yeteneklerine sahip	Organizasyon becerisi, vizyoner
Risk almaya istekli	Zorluk arayan, iyimser, cesur, korkusuz
Kolayca kararlar alan	Belirsizliğe rağmen belirleyici
Kendi kendine yetebilen	Bağımsız, tarafsız

Baskın ve agresif	Etkili, güç arayan, özel bir hanedan ve krallık isteyen
Bir tavır almaya istekli	Bir rotaya sadık
Lider olarak hareket eden	Ekonomik ve ahlaki ilerlemeye öncülük eden, sanayileşme öncüsü, yönetici
Bireyselci	Tarafsız
Rekabetçi	Savaşmak, fethetmek ve üstünlüğünü kanıtlamak isteyen
Hırslı	Başarı odaklı
Bağımsız	Bağımsız, zihinsel açıdan özgür
Analitik	İyi kararlar veren, üstün yetenekli
İleri görüşlü	Zeki, algılayıcı, akıllı

Kaynak: Ahl, 2006: 600.

Tablo 2: Girişimci Kelimelerin Karşıtlarına Göre Kadınlık Kelimeleri

Bem'in Kadınlık Kelimeleri	Girişimci Kelimelerin Karşıtları
Nazik	Temkinli
Sadık	Takipçi, bağımlı
Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı	Özverili, bağlı
Utangaç	Korkak
Verimli	Dünyaya iz bırakmaya gerek duymayan, iradesiz, zayıf, dış kontrol odaklı, kaderci, taahhütsüz, güç, mücadele ve rekabeti önleyen, kendini kanıtlamaya gerek duymayan
Saf	Kör, kısa görüşlü, etkileyici kötü yargılarda bulunan, zihinsel olarak kısıtlı, dağınık, kaotik, iş yeteneği eksikliği, karamsar
Sempatik, sevecen, anlayışlı, sıcak, merhametli, acıyı yatıştır- maya hevesli duygular, yumuşak konuşma, hassas, çocukları sever, sert bir dil kullanmaz, neşeli, çocuksu, övülebilir	Eşleşme yok

Kaynak: Ahl, 2006: 601.

Tablo 2'de Bem'in sadık, başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı, nazik, utangaç, akılcı ve çocuksu gibi kadınlık kelimelerinden bazıları girişimci kelimelerin doğrudan karşıtlarıdır. Girişimcilik tartışmasında sempatik, anlayış vb. kadınlık kelimeleri görülmemektedir; ne girişimciyi tanımlayan kelimeler listesinde ne de bu kelimelerin karşıtlarıdır. Çıkarılan sonuç, girişimcinin erkeksi bir kavram olduğu, yani cinsiyet açısından tarafsız olmadığıdır (Ahl, 2006: 6).

Türkiye özelindeki kadın girişimcilik araştırmaları kapsamında deneyimi 10 sene ve üzeri olan kadın girişimcilerin tek başına çalıştıkları ya da en fazla 2 kişiyi çalıştırdıkları ve kadın girişimcilerin hemen hemen aynı alanda; hizmet ve perakende sektöründe faaliyet gösterdiği (Bakay vd., 2020: 302); kadın girişimcilerin işletmelerinin kuruluş aşamasında bilgi ve tecrübe yetersizliği, sermaye ve yer temin edilmesi, düşük eğitim seviyesi, faaliyet sırasında ise nitelikli çalışan bulma, iş-özel hayat dengesi, müşteriye ulaşma, borçları ödeme, krediye ulaşamama, tedarikçilerle ilişkiler ve bürokratik işlemler gibi sorunları bulunduğu (Demir ve Sezgin, 2020: 236; Gül ve Gül, 2018: 82; Ballı, 2017: 42; Karaturhan vd., 2017: 85; Öztürk, 2016: 94); kadın girişimcilerin başarılı olmak, kendi iş yerlerinin olması, ideallerini gerçekleştirmek, yeteneklerini değerlendirmek, saygınlık kazanmak, ekonomik katkı sağlamak ve boş zamanlarını değerlendirmek için girişimci oldukları (Bayrakçı ve Köse, 2019: 102; Ballı, 2017: 42; Öztürk, 2016: 94); 40 yaş ve üzeri kadın girişimciler ve boşanmış kadın girişimcilerin iş yükünün diğer gruplardan

daha çok olduğu, sağlık kaliteleri ve aile desteklerinin daha az olduğu ve iş yaşam dengesini kuramadıkları (Ödemiş, 2018: 125); kadın girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin oldukça düşük olduğu ve bu alanda eğitime ihtiyaç duydukları (Kutukız ve Özden, 2018: 363); Türk kadın girişimcilerin güç mesafesi derecelerinin düşük olduğu, belirsizlikten kaçınma derecelerinin ise ortalama düzeyde olduğu (Ülgen vd., 2017: 68); kadın girişimcilerin halkla ilişkiler çabalarında Instagram hesaplarını kullandıkları (Kuşay, 2017: 32); eğitim ve girişimcilik arasındaki yakın ilişkiden dolayı eğitimin özgüveni arttırdığı (Özyılmaz, 2016: 138); kurumsal engeller, gerekli finansmana ulaşamamak, sermaye eksikliğinin kadın girişimcilerin başarısını azalttığı, kurumsal destek ve girişimci özelliklerinin arttırdığı (Arıkan, 2016: 138); evden üretim ve satış yapan kadınların malzeme alabildikleri için mikrokredi programıyla sağlanan kredi miktarını yeterli bulurken, diğerlerinin malzeme ihtiyacı dışındaki giderler nedeniyle yetersiz bulduğu, kredilerin haftalık olarak geri ödenmesinin ise ciddi bir baskı ve stres yarattığı (Tömen ve Sarvan 2015: 353-356); erkek girişimcilerin bağımsızlıkta, özgüvende, içsel kontrolde ve belirsizliğe karşı tolerans göstermede kadın girişimcilere oranla daha başarılı olduğu (Uluköy ve Demireli, 2014: 53) tespit edilmiştir.

KAGİDER (2019) tarafından kadın girişimcilerin genel profili, iş kurarken yaşadığı deneyimler, motivasyonlar ve zorluklara ilişkin yayınlanan araştırma raporunda ise kadın girişimcilerin kurdukları şirketlerde toptan ve perakende ticaret ve imalat sektörlerinin önde geldiği; şirkete %75 oranında sahip oldukları; şirketlerin %56'sınının 1-5 çalışanlı olduğu; kurulan şirketlerin 1/3'ünün hem ülkemizde hem yurtdışında faaliyette bulunduğu; şirketin kuruluşu sırasında en çok ailelerinden borç aldıkları; en büyük desteği eşleri, aileleri ve kadın girişimci arkadaşlarından aldıkları; en çok gereksinim duydukları konunun finansal destek olduğu; para kazanma dışındaki motivasyon faktörlerinin heyecan duyduğu ve sevdiği işle meşgul olma, kendi işinin patronu olma, yeni bir şeyler ortaya çıkarma, topluma fayda sağlama, diğer bireylere istihdam yaratma ve gelecek nesil için rol modellik olduğu; kadın girişimci olmanın cesaret, güç, bağımsızlık, özgürlük vb. sıfatlarla özdeşleştirildiği bulgulanmıştır.

2014 yılında Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü tarafından belirlenen kadın girişimciliği ile ilgili en iyi uygulamalardan bazıları şu şekildedir (EIGE, 2014: 6-8):

- ▶ **İrlanda** – “Going for growth” uygulaması kapsamında en az 2 yıldır ticaret yapan işletmelerin sahibi veya yöneticisi olan kadınlara yönelik deneyimli lider girişimciler tarafından yapılandırılmış akran rehberliği, öğrenme ve destek sağlamaktadır; satışları artırmada önemli etkilili sonuçlara ulaşmıştır.
- ▶ **Almanya** – “Yeni İşletmeler Açan Kadınlar Merkezi (Gründerinnenzentrale)” ile kadın işlerini yürütmek için en iyi biçimlerden biri olarak kabul edilebilecek kooperatif formunu benimsemiştir; kamu ve özel aktörleri içeren network ve finansman desteği sağlamaktadır.
- ▶ **Fransa** – “Fédération Pionnières” uygulaması işsizler, anneler ve 40 yaş üstü kadınlara yönelik kadın iş kuluçkası örneğidir; iyi bir iletişim stratejisiyle finansal desteğe verimli ve daha kolay erişimin sağlanması ve yönetilmesini sağlamaktadır.
- ▶ **İrlanda** – “Kadın girişimcilerin mentorluğu programı” bir ticaret odası tarafından başlatılmıştır, bu nedenle iyi organize olmuş ve oldukça etkili ulusal ve Avrupa ağlarına dayanmaktadır; iş hayatının ilk yıllarındaki zorlukları ele almaktadır; bir yıl boyunca mentor desteği sunmaktadır; dahil olan kadınlar ve yeni kurulan girişimcilik açısından çıktıkları çok yüksektir.
- ▶ **İspanya** – “Kırsal kadın: istihdam ve yeni teknolojiler” uygulaması ekonomik krizden özellikle

etkilenen İspanyol kırsal bölgelerindeki kadınların işsizliğine odaklanmaktadır; kadınları çevrimiçi eğitim programları aracılığıyla BİT'lere erişmeye ve kullanmaya teşvik etmektedir; yeni işin yaratılması için teknik yardım sağlayan özel bir rol yaratmıştır.

- **İngiltere** – “Arzulama fonu (Aspire Fund)” bankacılık sektörü ve risk sermayesi kurumları ile çalışan bir devlet organıdır; 100.000-1.000.000 GBP arasında büyük ölçekli kredi desteği sağlamaktadır; farklı alanlarda veya sektörlerde iş melekleri ve risk sermayesi şirketleri hakkında bilgi sunmaktadır; geleneksel olmayan kadın sektörlerinde iş kurmaları için takviye desteği vermektedir; İngiltere'nin KOBİ'leri desteklemek için hükümet stratejisine gömülü olduğu için sürdürülebilir.
- **Almanya** – “Mikro Finansman Goldrausch” krediye erişimi çok zor olan kadınları, özellikle 45 yaşın üzerindeki göçmen kadınları hedeflemektedir; gönüllü kredi danışmanları ile krediye ihtiyaç duyan kadınlar arasında yakın ilişki ile kadınların finansal krediye erişimini desteklemektedir.
- **Yunanistan** – “22-64 yaş arası işsiz kadınlar için girişimcilik” uygulaması yenilikçi alanlarda ve özellikle yeşil ekonomide yeni kurulan şirketlere odaklanmakta; kriz yaşayan ülkede yeni bir işe başlayan işsiz kadınlara yönelik kamu yardımı; Avrupa Sosyal Fonunun kullanımı; finansal destek, kişiye özel danışmanlık, bilgilendirme ve rehberlik seminerleri, önerilen iş planlarının değerlendirilmesi ve iş planının uygulanmasının düzenli olarak izlenmesi gibi entegre hizmetler sağlamaktadır.

3. YÖNTEM VE BULGULAR

Girişimcilik, ekonomik kalkınma, sosyal entegrasyonu teşvik etmek ve eşitsizlikleri azaltmak için önemli bir fonksiyon olarak kabul görür. Toplumsal cinsiyet olgusunu daha iyi anlamak için girişimcilik veri seti, girişimcilikte cinsiyet eşitliğini ölçen ve politika oluşturma için önemli bir referans sağlamaktadır. Bu nedenle araştırmada OECD kadın girişimcilerle ilgili değişkeni ölçmek amacıyla Kadın İşveren Olan Kendi Hesabına Çalışanların Payı (%) değişkeni, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nden Kadın İşgücüne Ait Üst ve Orta Kademe Yönetimde İstihdamda Kadınların Payı (%) değişkeni, Yönetim Pozisyonlarında İstihdamda Kadınların Payı (%) değişkeni, İşgücüne Katılma Oranı, Kadın (%) Değişkeni, İstihdam-Nüfus Oranı, Kadın (%) değişkeni kullanılmıştır. Bu çalışmada OECD ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün analize konu olan değişkenlerin 2006 ile 2018 yılları arasındaki yıllık veriler kullanılmıştır. Analizde kullanılan değişkenlerin analiz birimi ülkeler olup, Türkiye'ye ait verilerden oluşturulmuştur. Bu çalışmada yöntem olarak cezalı tahminlere dayalı regresyon analizi ile çözümlenmiştir. Türkiye'de kadın girişimciliğinin kadın iş gücündeki durumu ve kadının iş gücündeki pozisyon gücünün etkisini belirlemek amacıyla işgücüne katılım oranları ile panel veri analizi modelleri kullanılmıştır.

Analiz sürecinde bahsi geçen değişkenlere kodlar verilmiş olup, kodlarla değişkenlerin birbirleri ile ilgili durumları raporlanmaktadır.

Tablo 3: Analizde Kullanılan Değişkenlerin Açıklama Tablosu

Değişkenler	
Y	Kadın İşveren Olan Kendi Hesabına Çalışanların Payı (%)
X1	Üst ve orta kademe yönetimde istihdamda kadınların payı (%)
X2	Yönetim pozisyonlarında istihdamda kadınların payı (%)
X3	İşgücüne katılma oranı, kadın (%)

X4	İstihdam-nüfus oranı, kadın (%)
----	---------------------------------

Çoklu doğrusal bağlantı probleminin önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Göv' e göre (2019: 5-15) "sıradan en küçük kareler (SEK) tahmincisi, yüksek çoklu doğrusal bağlantı probleminin olduğu verilerde ve açıklayıcı değişken sayısının yeterince fazla olduğu regresyon modellerinde yüksek varyanslı tahminler üretmektedir. Bu durum da katsayı tahminlerinin tam olarak bulunmasını güçleştirmektedir. Tibshirani (1996), çoklu doğrusal bağlantı probleminin olduğu regresyonlarda, cezalı tahmincilerin SEK tahmincisine göre daha başarılı sonuçlar verdiğini ileri sürmektedir". Bu çalışmada Türkiye'nin 2006-2018 yıllarına ait verileri kullanılarak X1, X2, X3 VE X4'ün Y üzerindeki etkisi cezalı tahmincilerden Ridge (Hoerl ve Kennard, 1970), LASSO (Tibshirani, 1996) ve Elastik-net (Zou ve Hastie, 2005) aracılığıyla incelenmiştir. LASSO (Tibshirani, 1996) ve Elastik-net (Zou ve Hastie, 2005) tahmincileri hem değişken seçimini hem de katsayı tahminini aynı zamanda yapmaktadır (Göv, 2019:10-15). Zou ve Hastie (2005) elastik-net tahmincisinin LASSO tahmincisinden daha üstün bir tahmin performansı gösterdiğini belirtmişlerdir (Göv, 2019:15). Elastik-net yönteminde tahminler için aşağıdaki tahmin denklemi kullanılmaktadır:

$$\hat{\beta} = \arg \min_{\beta} \left\{ \sum_{i=1}^n \left(y_i - \sum_{j=1}^p \beta_j x_{ij} \right)^2 + \lambda \left[(1-\alpha) \|\beta\|_2^2 / 2 + \alpha \|\beta\|_1 \right] \right\} \quad (1)$$

Denklem (1)'de $\|\beta\|_2^2$ 'ye L_2 -norm, $\|\beta\|_1$ 'ye ise L_1 -norm ceza terimi denilmektedir. Burada λ ayarlama parametresini göstermektedir. Denklem (1), $\alpha = 0$ iken ridge regresyon (Hoerl ve Kennard, 1970), $\alpha = 1$ iken LASSO regresyon (Tibshirani, 1996) tahmin denklemine eşit olmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle veriler SEK ile tahmin edilmiştir. Daha sonra çoklu doğrusal bağlantı problemini tespiti için Varyans Şişirme Faktörü (VIF) yöntemi kullanılmıştır. VIF>5 veya VIF>10 olması durumunda çoklu doğrusal bağlantı probleminin olduğu kabul edilmektedir. Değişkenlere ilişkin VIF sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 4. Varyans Şişirme Faktörü Sonuçları

Değişken	Katsayı Varyansı	VIF
X1	0.000179	4.959571
X2	0.000470	19.04509
X3	0.002035	193.8790
X4	0.004540	269.6461

Tablo 1'deki VIF sonuçlarına göre bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı probleminin ciddi olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmada verileri analiz etmek için SEK tahmincisi yerine cezalı tahminciler tercih edilmiştir. Tahmincilerle ilişkin Ortalama Kare Hata (MSE) değerleri tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 5. Tahmincilerin Ortalama Kare Hata Sonuçları

	SEK	ridge	LASSO	Elastik-net
MSE	0.014755	0.002277093	0.00229667	0.001575746
λ -değeri	0	0.004875746	0.002263121	0.0004007365
α -değeri	0	0	1	0.15

MSE ölçütü regresyon eğrisinin verilere ne kadar yakın olduğunu ifade etmektedir. MSE tahmin edicilerin performansını ölçmektedir. MSE değeri sıfıra yakın olan tahmincilerin daha iyi performans göstermektedir. Tablo 2'deki sonuçlara göre incelenen veriler için Elastik-net tahmincisinin MSE değeri sıfıra en yakın olandır. SEK'in MSE değeri ise sıfıra en uzak olandır.

Ridge ve LASSO λ ayarlama parametresinin seçimi büyük önem taşımaktadır. Elastik-net yönteminde λ ile birlikte α 'nın değerleri de tahmin sonuçlarını etkilemektedir. Elastik-net yönteminde α 'nın değerleri (0,1) aralığında yer almaktadır. Analizde λ ve α 'nın seçimi için 3-fold çapraz doğrulama yöntemi kullanılmıştır. λ ve α en küçük MSE'ye karşı gelen değerlerdir. Uygun bulunan λ ve α ayarlama parametrelerinin değerleri Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 6. Ayarlama Parametrelerinin Sonuçları

	Ridge	LASSO	Elastik-net
λ -değeri	0.004875746	0.002263121	0.0004007365
α -değeri	0	1	0.15

Uygun bulunan λ ve α parametreleri için Ridge, LASSO ve Elastik-net tahmin yöntemlerinin katsayı tahmini sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 7. Katsayı Tahmini Sonuçları

Değişken	Ridge	LASSO	Elastik-net
Intercept	1.308393138	1.219357768	1.46154863
X1	0.011403263	0.012892292	0.009548172
X2	0.005331156	0	0.017992058
X3	-0.004480015	-0.004817713	-0.006783476
X4	-0.005967534	-0.000533303	-0.014175505

Not: Bağımlı değişken Y'dir.

LASSO (Tibshirani, 1996) ve Elastik-net (Zou ve Hastie, 2005) tahmincileri hem değişken seçimini hem de katsayı tahminini aynı zamanda yapmaktadır. Bunu düzenledikleri ceza terimleri regresyon katsayılarının sıfıra doğru büzülmesini hatta olmasını sağlamaktadır. Katsayısı sıfır olarak tahmin edilen bağımsız değişkenler modelden dışlanmaktadır. Dolayısıyla tahmin sonucunda katsayısı sıfırdan farklı bulunan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde etkisinin olduğu kabul edilmektedir.

Tablo 4'deki Ridge, LASSO ve Elastik-net'in katsayı tahminlerinin sonuçlarına göre, X1, X3 ve X4'ün bağımlı değişken Y üzerindeki etkileme yönleri paralel bulunmuştur. X3 ve X4 Y'yi negatif yönde etkilemekte iken X1, Y'yi pozitif etkilemektedir. Ridge ve Elastik-net tahmin sonuçlarına göre X2'nin Y üzerindeki etkisinin pozitif yönlü olduğunu tespit edilmesine karşın, LASSO tahmincisine göre X2'nin Y üzerinde bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

7. TARTIŞMA

Analiz sonucunda anlaşılmaktadır ki kadınların işgücüne katılması ve istihdam içerisindeki paylarının artması kadın girişimciliği negatif yönde etkilerken, üst ve orta kademe yönetimde istihdam edilen kadınların artması kadın girişimciliği pozitif yönde etkilemektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların; kadınların işgücüne katılmasının ve istihdamdaki paylarının artmasının iş hayatında

kabul görmelerine, bu kabulün gelecek yıllarda yeni iş kadınlarının ve yöneticilerinin artmasına, bu artış ile beraber kadınların işgücündeki niteliğinin artması, artan nitelik ve becerilerle beraber kadınların iş modellerini ve iş networklerini yönlendirebilecek, çözebilecek bir noktaya ulaşabileceğini işaret ettiği düşünülmektedir. Nitekim kurum içi girişimciler personel güçlendirme, art arda gelen başarı sonucunda başarılı olma güdüsü ve özgüveni, çalışırken deneysel öğrenme, iş modelini, işin gerektirdiği becerileri, piyasa şartlarını yorumlama, analiz etme, kıyaslama, network oluşturma gibi birçok yönetsel, analitik, stratejik düşünme ve yorumlama yetisi kazanmaktadır. Mesleki yeterliliğin artması, yeni fırsatlarla karşılaşma, yönetim derecelerine doğru raporlama ve bütçeleme, vergisel, iş, ticari hukuk bilgisine erişme gibi birçok bireysel kazanım sonucunda girişimci olabilmek için gereken nihai girişimci boyutlarına kendilerini taşımış olmaktadır. Bu bağlamda sadece kadınlar için değil erkekler için de aynı öğretici yol ve eylemler söz konusu olabilirken, toplumsal cinsiyet bağlamında kadın olmanın getirmiş olduğu avantajlar ve dezavantajlar göz önüne alınarak değerlendirilirse kadınların özellikle orta ve üst yöneticilik kademelerinde gözlenecek artışın kadın girişimciliği olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada analize konu olan değişkenler için OECD ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün 2006 ile 2018 yılları arasındaki yıllık verileri kullanılmıştır. Analizde kullanılan değişkenlerin analiz birimi ülkeler olup, Türkiye'ye ait verilerden oluşturulmuştur. Veriler cezalı tahmincilere dayalı regresyon analizi ile çözümlenmiştir. Tarafımızca girişimcilik ve yenilikçilik birer kişilik özelliği olarak kabul görürken aynı zamanda durum ve şartlara göre bir tercih veya mecburi bir eylem olarak da değerlendirilmektedir. Devletin ve piyasanın iş imkanı yaratamaması durumunda bireylerin girişimci olmaları; hayatta tutunabilmek, geçimlerini sağlamak, hayallerinin peşinden gitmek gibi birçok motivasyona bağlı olarak gönüllü veya zorunlu bir tercih olabilmektedir. Kadın girişimcilik bir yandan piyasa şartları içerisinde oluşan uygulamalardan etkilenirken bir yandan da toplumsal cinsiyet bağlamında toplumdan topluma değişen uygulamalar, anlayışlar, kabuller, atfedilen roller, görev ve sorumluluklar, beklentiler nedeniyle kadınlardaki girişimcilik algısı, girişimcilik için seçilen iş faaliyetleri, işletme kurma nedenleri, iş modelinin tasarlama şekilleri gibi işletme ve yönetim tarzlarındaki birçok farklılık nedeniyle önemli bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kamusal bağlamda kadın girişimcilik göstergelerinin olumlu yönde artması için literatürde belirtilen birtakım tavsiyeler tarafımızca da raporlanmaktadır:

Kadınların üretim ve iş gücüne katılması, ülke ekonomisinin gelişmesi ve sosyal sisteminin güçlenmesi bakımından önem arz etmektedir. Kadın girişimciliği kadın istihdamını artırmada da önemli rol oynayabilir (Keskin, 2017: 72). Kadın girişimciliğinin desteklenmesi için finansman araçlarının çeşitlendirilmesi, vergi desteklerinin sağlanması, farkındalık çalışmaları yapılarak kadın girişimciliğinin özendirilmesi için rol modellerinin paylaşılması, başarı hikayelerinin anlatılması, kamu spotu reklamlarının yapılması, bürokratik işlemlerin azaltılması, kadınların idari, mali ve hukuki bilgilerinin arttırılması, meslek kuruluşlarının yardımıyla mentorluk ve koçluk hizmetlerinin verilmesi gerekmektedir (Özyılmaz, 2016: 139; Erdun, 2011: 97-98).

Kadınların eğitim seviyesi arttıkça, daha fazla katma değer ortaya koyan işlere yönelebileceklerdir. Böylece toplumdaki yerleri güçlenecek, kadınların üzerindeki toplum baskısı azalacaktır. Bu bakımdan, kadın girişimcilerin eğitim seviyelerinin yükseltilmesi amacıyla çeşitli eğitim kurumlarında kadın girişimciliği konusunda eğitim ve projelere ağırlık verilmelidir (Tulan ve Türko, 2018: 303).

Toplum ve sosyal çevrenin sahip olduğu bakış açısı kadınların girişimcilik yolculuğunu etkilediğine göre, toplumun kadına yönelik bakış açılarının modernleşmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Ataerkil toplumsal yapının baskısı azalır, kadın girişimciler daha rahat çalışma koşullarına sahip olacak, daha üretken ve verimli bir çalışma disiplinine sahip olabileceklerdir. Buna ilişkin seminer ve toplantılar düzenlenerek toplumun bakış açısının değiştirilmesi yönünde iyileştirmeler yapılmalıdır (Sayın, 2011: 29).

KAYNAKÇA

- ABD RANI, S. H. ve HASHIM, N. (2015) Factors that influence women entrepreneurial success in Malaysia: A conceptual framework. İçinde: Conference on Business Management Research II (CBMR II), 22 Aralık 2015, Star City Hotel, Alor Setar, Kedah.
- ADA, A.A. (2011). Kümeleme Analizi ile AB Ülkeleri ve Türkiye'nin Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (29): 321-322.
- AHL, H. (2006). Why Research on Women Entrepreneurs Needs New Directions? Entrepreneurship Theory and Practice, 30(5): 595-621.
- ALP, G. ve AKSOY, B. (2018). Kadın Girişimciliği ve İstihdam. Sosyal Politika Ve Çalışma İlişkilerinde Güncel Sorunlar (Ed. Mete Kaan Namal). Gazi Kitabevi, Ankara.
- ARIKAN, C. (2016). Kadın Girişimcilikte Başarı ve Başarıyı Etkileyen Faktörler: Bursa Örneği. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 14(3): 138-156.
- BACANLI, H. (2012). "Davranışçı Yaklaşım". Öğrenme ve Öğretme Kuramları, Yaklaşımlar, Modeller (Ed. Zeki Kaya) içinde Bölüm 2, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- BAKAY, M.E., MÜFTÜOĞLU, M., NALTBANTOĞLU, A. ve ÇOÇAN, E. (2020). Kırsal Kesimlerdeki Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma: Manisa-Demirci Örneği. Journal of Yaşar University, 15(Special Issue): 295-306.
- BALLI, A.İ.K. (2017). Kadınların Girişimci Olma Nedenleri ve Önlerindeki Engeller: Kadın Girişimci Adayları Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma. Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 9(1): 42-63.
- BAYRAKÇI, E. ve KÖSE, S. (2019). Kadın Girişimciliğinde "Bir Tık" Ötesi: Kadın Dijital Girişimciler Üzerine Nitel Bir Araştırma. Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 3(6): 95-106.
- BRUNI, A., GHERARDI, S., ve POGGIO, B. (2005). "How a gender approach to entrepreneurship differs from the study of women entrepreneurs", (der.) Bruni, A., Gherardi, S., ve Poggio, B. (2004). Gender and entrepreneurship: An ethnographic approach. Routledge.
- CARRANZA, E., DHAKAL, C. ve LOVE, I. (2018). Female Entrepreneurs: How and Why Are They Different? World Bank.
- ÇETİN, M. ve ECEVİT, E. (2010). Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Panel Regresyon Analizi. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 11(2): 166-182.
- COHOON, J. M., WADHWA, V. ve MITCHELL, L. (2010). Are Successful Women Entrepreneurs Different from Men? (May 11, 2010). DOI: 10.2139/ssrn.1604653
- DEMİR, Ö. ve SEZGİN, E.E. (2020). Kadın Girişimciliği ve Karşılaştıkları Sorunlar: Elazığ, Türkiye'den Yerel Bir Bulgu. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1): 236-254.
- EIGE (2014). Good Practices in the Area of Women's Entrepreneurship: Report from a Consultation Meeting, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- ERDUN, Ş. (2011). Kadın Girişimcilerin Risk Alma Eğilimi ve Kendine Güven Özellikleri Üzerine Bir Çalışma: Zonguldak Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- FAIRLIE, R. & ROBB, A. (2009). Gender Differences in Business Performance: Evidence from the Characteristics of Business Owners Survey. Small Business Economics. 33. 375-395. 10.1007/s11187-009-9207-5.
- GÖV, A. (2019). Cezalı Tahmincilere Dayalı Granger Nedensellik Analizi ve Uygulamaları (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- GÜL, M. ve GÜL, K. (2018). Balıkesir İlinde Kadın Girişimci Profili ve Sorunları: Yiyecek Sektörü Üzerine Bir Uygulama. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (56): 82-96.
- GÜL, S.S. ve ALTINDAL, Y. (2016). Türkiye'de Kadın Girişimciliğinin Serüveni: Başarı Mümkün Mü? Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics ve Administrative Sciences, 21(4): 1361-1377.

- HANCI, A. (2004). Girişimcilikte Cinsiyet Faktörü ve Kadın Girişimciler Üzerine Bir Araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- HAZAR Ç.M. (2006). Kişilik ve İletişim Tipleri. Selçuk İletişim, 4(2): 125-140.
- HOERL, A.E. ve KENNARD, R.W. (1970). Ridge Regression: Biased Estimation for Non orthogonal Problems. Technometrics, 12(1): 55-67.
- KAGİDER (2019). Türkiye Kadın Girişimcilik Endeksi – 2019 Araştırma Raporu. Erişim adresi: https://kagider.org/docs/default-source/kagider-raporlar/kagider-t%C3%BCrk-tuborg-kad%C4%B1n_girisimcilik_endeksi_2019.pdf?sfvrsn=6
- KARATURHAN, B., ÜNSAL, G., ISSABEK, B. ve GÜLER, D. (2017). İzmir İlinde Kırsal Kadın Girişimciliği ve Bunu Etkileyen Faktörler. Tarım Ekonomisi Dergisi, 23: 85-85.
- KAYA, A.İ. (2015). Ekonomik Özgürlüklerin Kalkınma Göstergelerine Etkisi: Panel Veri Analizi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KESKİ N, S. (2014). Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Durumu. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 9(1): 71-94.
- KESKİ N, S. (2017). Kadın ve Erkek Girişimciler Arasındaki Farklılıklar. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1): 64-76.
- KÖSEMEN, İ.B. (2010). Sosyal Sermaye Kuramı Çerçevesinde Türkiye’de Özel Sektörün Kültür ve Sanat Yatırımları (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KUŞAY, Y. (2017). İş Gücü Alanı Olarak Sosyal Medyanın Kullanımı ve Girişimci Kadınlar. Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 1(1): 23-33.
- KUTANİS, R. Ö. ve ALPASLAN, S. (2006). Girişimci ve Yönetici Kadınların Profilleri Farklı mıdır? Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(2): 139-153.
- KUTUKIZ, D. ve ÖZDEN, C. (2018). Kadın Girişimciliği ve Finansal Okuryazarlığın Kadın Girişimciler Üzerindeki Etkisi. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8(1): 349-365.
- MAYR, S., MITTER, C., KUCHER, A. ve DULLER, C. (2020): Entrepreneur characteristics and differences in reasons for business failure: evidence from bankrupt Austrian SMEs, Journal of Small Business & Entrepreneurship, DOI:10.1080/08276331.2020.1786647
- MORÇİN, S.E. (2013). Türk Kültüründe Kadın Girişimciliği: Kavramsal Bir Değerlendirme. Journal of Entrepreneurship and Development, 8: 167-190.
- MORRIS, M.H., MIYASAKI, N.N., WATTERS, C.E., ve COOMBES, S.M. (2006). The dilemma of growth: Understanding venture size choices of women entrepreneurs. Journal of small business management, 44(2): 221-244.
- ÖDEMİŞ, G. (2018). Kadın Girişimcilerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: İzmir İli Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ÖZKAYA, M.O. (2009). Kadın Girişimcilere Yönelik “Strateji Geliştirmede” Yerel Yönetimlerle İşbirliği İçinde Olmak, Mümkün mü? Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7(11): 56-72.
- ÖZTÜRK, M.D. (2016). Türkiye’de Kadın Girişimcilik: Kadınları Girişimcilğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZYILMAZ, A.M. (2016). Türkiye’de kadın girişimciliği ve girişimci kadınların karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- PARLAKTUNA, İ. (2010). Türkiye’de Cinsiyete Dayalı Mesleki Ayrımcılığın Analizi. Ege Akademik Bakış Dergisi, 10(4): 1217-1230.
- RAGHUVANSHI, J., AGRAWAL, R. ve GHOSH, P.K. (2017). Analysis of barriers to women entrepreneurship: The DEMATEL approach. The Journal of Entrepreneurship, 26(2): 220-238.
- SAYIN, E. (2011). Kadın Girişimcilerin Sorunlarının Betimleyici Analizi. Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 3(1): 1309-8039.
- SHARMA, A., DUA, S., ve HATWAL, V. (2012). Micro enterprise development and rural women entrepreneurship: way for economic empowerment. Arth Prabhand: A Journal of Economics and Management, 1(6): 114-127.
- SOYSAL, A. (2010). Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65(1): 83-114.
- SOYSAL, A. (2013). Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği: Türkiye İçin Durum Değerlendirmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8(1): 163-190.
- TIBSHIRANI, R. (1996). Regression Shrinkage and Selection via The LASSO. Journal of Royal Statistical Society Series B, 58(1): 267-288.

- TÖMEN, G. ve SARVAN, F. (2015). Mikrofinans Programlarının Kadın Yoksulluğu ve Girişimciliği Üzerine Etkileri: Bir Araştırma ve Bir İşbirliği Modeli Önerisi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 1: 343-369.
- TULAN, D. ve TÜRKO, E. (2018). Kadın Girişimciliği: Erzurum İlinde Bir Uygulama. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3: 285-306.
- TÜİK (2018a). İstatistiklerle Kadın, 2018. Erişim adresi: <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do;jsessionid=rycxfL1BwpQshJKWW282z3pTPLf2GGpYKkL4hGDf6Pp4WlC0yFfP!-1259035734?id=30707>
- TÜİK (2018b). Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni: Girişimcilik, 2016-2018 Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33664>
- ULUKÖY, M. ve DEMİRELİ, C. (2014). Cinsiyetin Girişimcilik Profili Üzerine Etkisi: Erkek Girişimcilik ve Kadın Girişimciliğin Karşılaştırmalı Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12(22): 47-55.
- ÜLGEN, B., AKTAŞ, E. ve ASLAN, E.H. (2017). Kadın Girişimcilerin “Güç Mesafesi” ve “Belirsizlikten Kaçınma” Kültürel Boyutlarına İlişkin Algularının Değerlendirilmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 1: 27-71.
- YETİM, N. (2002). Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği. *Ege Academic Review*, 2(2): 79-92 .
- YILDIZ, S. (2017). Toplumsal Cinsiyetin Şirketlere Yansımada Ortaya Çıkan Ayrımcılık Kavramlarının Ardılları Üzerine Bir Model Önerisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1): 121-138.
- YILMAZ, S. ve PATİR, S. (2011). Kümeleme Analizi ve Pazarlamada Kullanımı. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1):106-107.
- ZOU, H. ve HASTIE, T. (2005). Regularization and Variable Selection via The Elastic Net. *Journal of Royal Statistical Society Series B*, 67(2): 301-320.